

Kymenlaakson valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maaseudun maisema-alueiden päivitysinventointi 2013–2014

4.9.2014 Loppuraportti

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

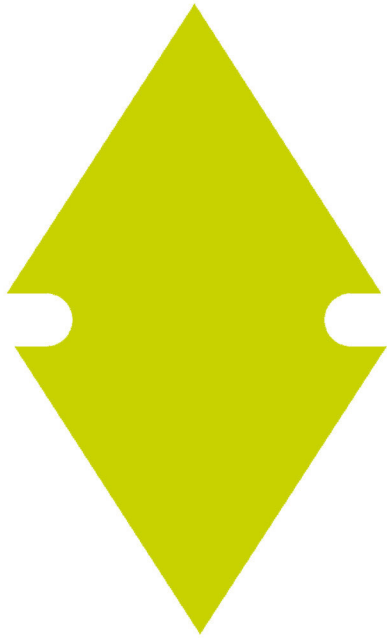
Kymenlaakson Liitto
Maakunnan kehityksen kärjessä

Valokuvat: Sweco Ympäristö Oy;
Heli Vauhkonen ja Justiina Nieminen,
ellei toisin mainita.

	Johdanto	5
1.	Työn tausta ja tavoitteet	6
	Maisema-alueiden kriteerit ja arviointi	6
	Inventointikohteiden valinta	6
	Käytetyt lähtöaineistot	6
	Rajaukset	7
	Nimistö	7
2.	TYÖSKENTELYTAPA	7
	Inventoinnin työvaiheet	7
	Maastokäynnit	7
	Vuorovaikutus	8
3.	Maakunnan maiseman erityispiirteet	8
	Luonnon tekijät	8
	Kulttuurivaikutukset	9
	Maisemakuva	9
	Maisemamaakunnat ja -seudut	9
	Maisematyyppit	10
4.	Inventoidut kohteet ja arvoluokat	11
	Valta- ja maakunnallisesti arvokkaat kohteet	11
	Muut kohteet	12
5.	Yhteenveto	14
6.	Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ja nähtävyydet, inventointikortit	
7.	Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, inventointikortit	

Kulttuurimaisema

Kulttuurimaisema on ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta syntynyt maisema, jossa näkyy ihmisen toiminnan vaikutus. Maaseudun kulttuurimaiseman perusta on viljelymaisemassa, joka on syntynyt pitkään jatkuneen maatalouden ja karjanhoidon myötä. Kulttuurimaisema on moniulotteinen käsite, eikä se itsessään sisällä arvovarausta. Kulttuurimaisemaan liittyy kuitenkin usein vahva tunnelataus.

JOHDANTO

Ympäristöministeriö on käynnistänyt valtakunnallisten arvokkaiden maaseutu-maisemien päivitysinventoinnit vuonna 2010. Tarkoituksena on päivittää kaikkien Suomen maakuntien alueilla arvokkaiden maisema-alueiden inventoinnit vuoteen 2015 mennessä. Suomen maisema-alueet on inventoitu viimeksi vuonna 1992; ja valtioneuvoston periaatepäätös maisema-alueista tehtiin vuonna 1995. Maisema-alueiden päivitysinventoinnin tarkoituksena on tarkistaa aluevalikoima, kohteiden arvoluokka, alueen nimet ja rajaukset vastaamaan nykytilannetta ja uudistuneita maisemahoidon toteuttamis- ja ohjausjärjestelmiä, joita ovat maankäyttö- ja rakennuslaki ja siihen sisältyvät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, maatalouden ympäristötuen järjestelmät, luonnonsuojelulaki sekä Eurooppalainen maisemayleissopimus v. 2006.

Kymenlaakson päivitysinventointi koskee valtakunnallisesti arvokkaita maaseudun maisema-alueita ja maisemanähtävyyksiä, ja työn yhteydessä inventoidaan myös maakunnallisesti arvokkaat maaseudun maisema-alueet. Kaupunkien ja taajamien rakennettuja ympäristöjä varten Museovirasto on laatinut Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt-listauksen (RKY 2009) mukaiset inventoinnit, myöskään luon-

nonsuojelu- ja Natura-alueet eivät koske maisema-alueinventointia, mutta arvokkaat maisema-aluekokonaisuudet voivat sisältää sekä RKY-kohteita että arvokkaita luontoalueita. Maaseudun maisema-alueiden arvot perustuvat yleensä viljeltyihin peltoihin ja laidunnettuihin laitumiin, joihin liittyy rakennettu ympäristö pihapiireineen ja tiestöineen. Arvokkaimmat maisema-alueet ovat kulttuurisesti, historiallisesti, alkuperäisiä maaseudun elinkeinoja edelleen omaavia ja visuaalisesti edustavia eheitä aluekokonaisuuksia, jotka ilmentävät myös hyvin maakuntansa ja seudun kulttuuri- ja luonnonhistorian ominaispiirteitä.

Arvokkaat maisema-alueet tulee maankäyttö- ja rakennuslain mukaan osoittaa maakuntakaavoissa, jotka ohjaavat kuntien yleis- ja asemakaavoitusta. Maisema-alueilla ei ole sinänsä oikeudellisia vaikutuksia, mutta niiden arvoja tulee ottaa huomioon maankäytön suunnittelussa. Inventoinnissa esiin nostettujen maisema-alueiden ja niiden arvot toivotaan hyödynnettävän maaseudun markkinoinnissa ja matkailussa sekä kylien identiteetin vahvistumisessa. Inventointien tulosten avulla voidaan myös paremmin ohjata alueiden hoitotoimien resursointia ja suunnittelua.

Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan liitot käynnistivät kesällä 2013 Kaakkois-Suomen alueen: Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan maakuntien maisema-alueiden inventoinnin. Maisemainventointityön projektipäällikkönä toimi FM, KTM Susanna Harvio ja maisemainventointityöstä vastasivat Sweco Ympäristö Oy:n (1.2.2014 asti Airix Ympäristö Oy) maisema-arkkitehti Heli Vauhkonen ja miljöösuunnitteluinsinööri Justiina Nieminen.

Maisema-alueiden päivitysinventointien ohella on inventoitu Kaakkois-Suomen perinnebiotoopit ja yhtenäiset peltoalueet. Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista on tehty maakuntaliittojen internet-sivuille multimediodokumentointi. Inventointitöitä ohjaavat Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan liitot sekä työtä varten perustettu ohjausryhmä.

TYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET

MAISEMA-ALUEIDEN KRITERIT JA ARVIOINTI

Maisema-alueiden päivitysinventoinnit koskevat maaseudun kulttuurimaisemia, erityisesti viljelymaisemia ja niihin liittyvää asutusta, tiestöstä sekä kulttuuriperintöä. Inventoinnit koskevat myös muun maaseudun perinteisten elinkeinojen synnyttämiä kulttuurimaisemia kuten kalastajakyliä ja saha- ja myllymiljööitä koskimaisemissa. Päivitysinventointiin ei sisällytetä erikseen luonnonsuojelualueita, metsätalouskohteita, kaupunki- tai tiemaisemia eikä rakennetun kulttuuriympäristön kohteita. Tapauskohtaisesti edellä mainitunkaltaiset kohteet voivat sisältyä osana maisema-aluetta.

Valtakunnallisesti arvokas maaseudun maisema-alue on kulttuuri- ja luonnontekijöiden muodostama erityisen kaunis, eheä ja koko Suomen maaseudun kulttuurimaisemia edustava kokonaisuus.

- edustaa parhaiten maisemamaakunnalleen tyypillistä kulttuurimaisemaa
- omaa luonnon, kulttuurin ja maiseman vahvat elementit
- maisema on eheä ja visuaalisesti hyvin hahmottuva kokonaisuus
- kohteella on pitkät kulttuurivaikutukset (mahd. muinaismuistoja)
- harjoitetaan edelleen vireää ja toimivaa maataloutta
- vanhan ja uuden rakennuskannan harmonia
- maisema-alueet jaetaan kahteen ryhmään: maaseudun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet

Maisemanähtävyys

- valtakunnallisesti arvokkaat maisemanähtävyydet ovat koko maassa hyvin tunnettuja,
- maisemiltaan ainutkertaisia ja kulttuurihistoriallisesti huomattavia kohteita
- erityistä huomiota kiinnitetään maisemakuvaan ja luonnonpiirteisiin
- maisemanähtävyydet ovat usein myös vetovoimaisia matkailukohteita
- maisemanähtävyydet ovat kohteita joista näkyy hieno maisema, ja jotka näkyvät suurmaisemassa
- maisemanähtävyys ei voi kuulua arvokkaan maisema-alueen rajauksen sisälle erillisenä kohteena

Maakunnallisesti arvokas maaseudun maisema-alue edustaa maakunnalle tai maakunnan osalle tyypillistä tai erityistä kulttuurimaisemaa

- ei välttämättä yhtä edustavia tai monipuolisia kuin valtakunnalliset kohteet
- ei tarvitse täyttää niin monia kriteereitä tullakseen valituksi

INVENTOINTIKOHTEIDEN VALINTA

Inventoitavien kohteiden valinnan perusteena ovat olleet:

- Luettelot valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista (Maisema-aluetyöryhmän mietintö 66/1992 ja Valtioneuvoston periaatepäätös v.1995
- RKY- 2009 listauksesta poistetut kohteet (RKY 1993)
- Maakunnalliset maisemaselvitykset
- Maakuntakaavat ja niiden selvitysmateriaalit
- Paikkatieto, ympäristöhallinnon OIVA-avoin paikkatietoa-ineistot
- Paikallistuntemus, yhteydenotot, kunnilta saatu palaute, haastattelut

KÄYTETYT LÄHTÖAINEISTOT

- Kymenlaakson kulttuurimaisemainventointi, B107, Kymenlaakson liitto, 1993
- Kymenlaakson liitto. Kymenlaakson maakuntakaava, maaseutu ja luonto. 1994
- Kymenlaakson liitto, Ekologisesti arvokkaat alueet ja luonnonsuojelu Kymenlaakson maakuntakaavan alueella, 2008
- Kymenlaakson liitto. Kymenlaakson kulttuuriympäristöjen toimenpideohjelma. B:90. 1993
- Knapas, Marja-Terttu, Kymenlaakson kulttuurihistorialliset kohteet. Kymenlaakson seutukaavaliiton julkaisuja A:20. Kymenlaakson maakuntaliitto & Kymenlaakson maakuntamuseo & Kymenlaakson seutukaavaliitto. Kotka 1984
- Kymenlaakson rakennuskulttuuri, Kymenlaakson seutu-

kaavaliiton julkaisuja A:26. Kotka 1992

- Kymenlaakson kulttuuriympäristökartoitus, Kaakkois-Suomen ympäristökeskus 2008
- Luonto Kymenlaaksossa, Risto Hamari, <http://www.finnica-kymenlaakso.fi/luonto/index.php?page=1>, 09122013
- Maisema-aluetyöryhmän mietinnöt I ja II 66/1992 YM
- Häyrynen Maunu. Kuvitettu maa, Suomen kansallisen maisemakuvaston rakentuminen. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 834. Espoo 2005.
- Kallio Veikko. Kymin historia 2. WSOY:n graafiset laitokset. Porvoo 1990.
- Alanen Timo. Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 505. Tampere 1989
- H. Lies-Niittymäki. Kaakkois-Suomen perinnemaisemat, Kymenlaakso. 2014
- Godenhjelm Mette. Luonnonsuojelu Kymenlaaksossa. Kymenlaakson Liiton julkaisu B:112. Kotka 1994
- Paikkatieto, ympäristöhallinnon OIVA-avoin paikkatietoineistot ja Maanmittauslaitoksen paikkatietoikkuna
- internet-lähteet, esimerkiksi kyläyhdistysten ja kuntien internet-sivut
- Maisema-aluetyöryhmän (MAPIO) inventointiohje, YM 10/2010
- muiden maakuntien laaditut maisema-alueinventointien raportit

RAJAUKSET

Maisema-alueiden rajauksissa pyritään noudattamaan maisemarakenteen näkyvissä olevia luontevia rajoja sekä hahmottamaan yhtenäisiä aluekokonaisuuksia. Joskus maisema-alueen raja voi myös olla toiminnallinen, ihmisen rakentama kuten tie, kanava, valli tai pato. Avoimia maisematiloja rajaavat metsän reunavyöhykkeet ovat tärkeitä ottaa rajauksiin mukaan tarvittavalla leveydellä, jotta avoimen maisematilan rajaava luonne säilyy.

Tasaisella maalla metsäksi muuttuvan peltoaukean rajaus linjataan metsän sisälle siten, että mm. mahdolliset tulevat metsähakkuut eivät aiheuttaisi maisemaan maisemarikkoa. Metsäselänteeseen tai kalliokkoon rajautuvassa maisema-alueessa rajaus linjautuu korkeimman kohdan tai metsäisen reunavyöhykkeen sisälle, siten että muutokset rajauksen takana eivät aiheuta muutoksia maisema-alueen maisemaan.

Uusien rajauksien määrittelemisessä ja piirtämisessä otetaan huomioon kunnilta ja osallisilta saatu palaute, jotta alueen nykyistä ja tulevaa aankäyttöä voidaan huomioida suhteessa maisema-alueisiin.

NIMISTÖ

Valtakunnallisten maisema-alueiden nimeämisessä on havainnollistettu ja selkeytetty maiseman arvoja ja niiden luonnetta, kuten maisemarakennetta. Maakunnallisissa kohteissa nimi on pyritty muodostamaan lyhyeksi maisema-alueen keskeisen kylän/alueen perusteella.

TYÖSKENTELYTAPA

Inventointityön lähtökohtana on ollut ympäristöministeriön laatima maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointiohje, jonka mukaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokaiden maisema-alueiden inventoinnit tehdään yhteneväisesti koko maassa.

INVENTOINNIN TYÖVAIHEET

Inventointityö koostui neljästä työvaiheesta:

- Valmisteluvaihe, jolloin valittiin inventoitavat kohteet ja tiedotettiin hankkeesta
- Inventointivaihe, maisemakohteiden tietojen keräys
- Maastokäynnit, inventointitietojen täydennys ja täsmennyys visuaalisten havaintojen pohjalta maastossa
- Loppuarviointi ja raportointi, kohteiden arviointi perustuen edellisiin vaiheisiin, ehdotus ja perustelu arvoluokalle sekä aluekuvas ja aluerajaus. Tulosten kokoaminen raportiksi.

MAASTOKÄYNNIT

Maastotyöt ovat olleet työn tärkeimpiä työvaiheita, maastossa syntyneiden havaintojen perusteella on täydennetty inventointitietoja, hahmotettu maisemakuvaa ja arvioitu alueen nykytilaa ja elinvoimaisuutta. Maiseman arvokkuus muodostuu alueen visuaalisesti havaittavasta ympäristöstä. Taustatiedot, kuten alueen historia, jotka eivät näy enää nykymaisemassa, eivät riitä arvokkaan maisema-alueen muotoutumiseen. Maastokäynneillä muodostuneet havainnot, ovat olleet siis tärkeitä arvioinnin perusteita.

- maastotyöt aloitettiin kesällä 2013 ja ne valmistuivat kevään 2014 aikana, kussakin kohteessa käytiin 1-3 kertaa
- kohteissa kierrettiin henkilöautolla, kävellen ja/tai veneellä ja alueita tarkasteltiin yleispiirteisesti sekä ne valokuvattiin
- alueiden rajauksia tarkistettiin alustavasti maastossa kartta-aineiston avulla
- maastokäynnit ovat tärkeitä inventointityön etenemisen kannalta, sillä maiseman nykytila pystyttiin havaitsemaan nopeasti

Maastokäynnillä kiinnitettiin huomiota seuraaviin asioihin:

- alueen luonto, luontoarvot ja luonnon monimuotoisuus, luonnonpiirteiden edustavuus, harvinaisuus ja alkuperäisyys
- maiseman ja maankäytön historiallinen kehitys ja kehityksen jatkuvuus
- kulttuuripiirteiden edustavuus, harvinaisuus, säilyneisyys ja alkuperäisyys
- symboli- ja identiteettiarvot (esim. historialliset tapahtumapaikat, paikalliset merkittävät piirteet)
- alueen elinvoimaisuus
- maisemakuvan yhtenäisyys ja edustavuus
- maisemamaakunnan erityspiirteet / edustavuus
- maisemahäiriöt ja luonnonvarojen alentavat vauriot ja tekijät (esim. soranottoaikat tai muut kaivaukset, tielinjaukset)
- maiseman saavutettavuus

VUOROVAIKUTUS

Kymenlaaksossa järjestettiin maisema-työpaja 12.12.2013. Työpajaan oli kutsuttu kuntien maankäytön suunnittelijoita, matkailusektorilla toimivia henkilöitä sekä kyläyhdistysten jäseniä. Edustettuna oli myös mm. ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus. Työpajassa keskusteltiin kohteista ja niiden nykyisistä rajauksista karttamateriaalia ja valokuvia hyväksikäyttäen. Työpajassa esitettiin multimediodokumentoinnin luonnosmateriaalia, josta sai antaa palautetta ja parannusehdotuksia.

Kohdelistauksen ja alustavat arvioinnit laitettiin työpajan jälkeen kommentointikierrokselle kunnille. Kunnat kommentoivat arviointeja, joiden mukaan luonnos valmistui.

Valmis inventointiluonnos oli kuntakommenteilla kevään 2014 lopulla, jonka myötä työ viimeisteltiin.

Hankkeelle perustettu ohjausryhmä oli mukana kommentoimassa inventointityötä koko hankkeen ajan.

MAAKUNNAN MAISEMAN ERITYISPIIRTEET

LUONNON TEKIJÄT

Kymenlaakson maisemarakenteen luonnon perustekijöitä ovat suurmaisemaa hallitsevat maakunnan poikittain halkovat Salpausselät, jotka jakavat maakunnan karkeasti eteläiseen, rannikkotasanteeseen ja pohjoiseen järviolueeseen. Kymenlaakson luonnontekijät vaihtuvat Suomenlahden ulkomeriosien karuilta ja puuttomilta luodoilta aina Järvi-Suomen vehmaisii vesistöjämyihin.

Kymenlaakson kallioperä kuuluu pääosin Viipurin rapakivialueeseen, joka on pääasiassa viborgiittia. Rapakivikallioperä on suurmuodoiltaan eteläsuomalaiselle maisemalle tyypillistä loivapiirteistä peruskalliota. Kallioperässä on risteileviä murrosvyöhykkeitä, jotka pilkkovat kallioperän erisuuruiseksi lohkoiksi, joka näkyy maiseman mosaiikkimaisuutena.

Korkeussuhteet ja lakikorkeudet lisääntyvät tasaisesti rannikolta I Salpausselälle, jonka jälkeen korkeuden kasvu taittuu hitaammaksi. Ulkomeren korkeimmatkin huiput jäävät alle 20 metrin, rannikolla ylletään jo 40 metrin tasolle ja I Salpausselän korkeimmat kohdat yltyvät 125 metriin. Kymenlaakson korkein kohta on Pohjois-Valkealassa, joka yltyä 165 metriin merenpinnasta. Suhteelliset korkeuserot eivät kuitenkaan ole muutamaa kymmentä metriä suurempia. Entiset vuoristot huippuineen ovat madaltuneet eroosion kautta puolitasangoiksi.

Maakunnan peruskalliota peittävät jääkautiset kerrostumat laajalla alueella. Maisemallisesti tärkeimpiä kerrostumia ovat maakunnan poikkisuuntaisesti leikkaavat reunamuodostumat,

Salpausselkä I ja II. Pinta-alaltaan kattavin maaperä on moreeni, laajoja siltti- ja savimaita esiintyy Salpausselän eteläpuolella, hyviä esimerkkejä savimaista muodostavat Elimäen, Iitin ja Anjalakosken tasaiset peltoaukiot.

Salpausselän pohjoispuolen järvisyys ja reittivesistöt on seurausta alueen tasaisesta kallioperästä. Viettävä peruskallio ja hienojen ainesten täyttämät painanteet ovat puolestaan johtaneet Salpausselkävyöhykkeen eteläpuolen jokivesistöjen syntyyn. Maaperän vaikutus muodostuviin maisemiin on vahvimmillaan nähtävissä laajoilla savikkoalueilla sekä vedenlaadussa. Järviolueilla vallitseva moreeni vesistöympäristöissä pitää vedet karuina ja kirkkaina. Salpausselän eteläpuolen savikkoalueilla joet mutkittelevat savipainanteissa ja ovat tyypillisesti saviaineksen samentamia. Rannikon itäosan vesistöjä värjää ruskeaksi turvemaista huuhtoutuneet humusaineet. Kulttuurimaisema on muokannut vesistöalueita houkuttelevina toimintaympäristöinä, erityisesti Kymijokea on hyödynnetty teollisuudessa ja se on vahvasti läsnä maisemassa.

Maakunnan ilmasto-olosuhteet muuttuvat vähitellen länsi-itäsuuntaisesti sekä etelä- pohjoissuuntaisesti. Meren vaikutus ilmastoon on huomattavin Etelä- ja Pohjois-Kymenlaakson välillä. Salpausselkien alue on selkeä pohjois- eteläsuuntaisen ilmastotyypin vaihtumisaluetta, mm. sademäärät kasvavat rannikolta pohjoiseen mentäessä ja pienevät Salpausselkien pohjoispuolella. Havaittavimmat ilmastolliset muutokset ovat paikallisia, mm. maastonmuodot ohjaavat tuulia ja vaikuttavat lämpötiloihin; kapeat laaksot ja salmet lisäävät tuulen voimaa

ja kasvillisuus pienentää, painanteet ja laaksot muodostavat kylmiä altaita ja lounais-etelärinteet luovat lämpimiä alueita.

Kymenlaakso sijaitsee hemi- ja eteläboreaalisen kasvillisuusvyöhykkeen vaihtumisalueella, kuitenkin pääosin eteläboreaalilla vyöhykkeellä. Hemiboreaalilla vyöhykkeellä on eteläboreaalista vyöhykettä enemmän lehtimetsävyöhykkeen eläin- ja kasvilajistoa. Eteläboreaalillakin vyöhykkeellä esiintyy jalolehtipuulajikkeita, mutta yleisempiä puulajeja ovat kuitenkin kuusi, mänty, haapa, lepät ja koivut. Merkittävin kasvillisuuteen vaikuttava tekijä on kasvualusta, kallio- ja maaperä. Kymenlaakson rapakivikallioperästä aiheutuva hapan ja niukkaravinteinen maalaji vaikuttaa myös kasvillisuuteen. Kymenlaaksossa vuorottelevat rehevät ja karut kasvuolosuhteet tiiviinä mosaiikkina. Painanteissa ja kallion alarinteella voi olla vaateliiden kasvien rehevä kasvusto kun kalliolla sinnittelee karuihin kasvuolosuhteisiin sopeutunut kääkkärämänty. Kasvuolosuhteiltaan parhaat savikkoalueet on suurelta osin raivattu maatalouskäyttöön. Lehtoalueita on jäljellä pieninä rippeinä kallioiden juurilla sekä jokien ja purojen rannoilla.

KULTTUURIVAIKUTUKSET

Kymenlaakson länsiosien laajoilla savikkoalueilla maatalous on ollut viljelyvoittoista, itään päin peltoalueet pienenevät ja karjanhoidon osuus peltoviljelyyn nähden on suurempaa. Olosuhteet näkyvät myös rakennuskulttuurissa. Länsiosissa on nähtävissä kartanokulttuuria, itäiselle osille on tyypillistä jokivarsien peltomaisemat kytineen. Kymijoki loi edellytykset suurteollisuudelle ja sen varaan syntyneille taajamille. Pienempien rannikkokojien varsille syntyi pienimuotoisempaa teollisuutta ja mylly-ympäristöjä, jotka ovat miltein hävinneet. Itäisen-Suomenlahden saariston tiiviit kalastajakylät ovat edelleen nähtävissä ja osin hyvin säilyneinä. Alueella on runsaasti historiallisten rajalinjojen sotamuistomerkkejä, varustuksia ja rajamerkkejä.

Saaristokylät, elinkeinot; maanviljelys, teollisuus, kalastus, kauppa sekä merenkulku vaikuttavat keskeisesti Kymenlaakson kulttuurimaisemanmuodostumiseen.

Ihmisen jäljet ovat näkyvissä Kymenlaakson luonnossa. Vaikka alkuperäinen havumetsävaltainen luonto on monin paikoin väistynyt, on luonto ja maisema ihmistyön tuloksena myös rikastunut mm. arvokkaiden kulttuurimaisemien myötä. Maastotietokannan mukaisten peltoalueiden laajuus Kymenlaakson maakunnan alueella vuonna 2010 oli noin 145 000 ha.

Teollisuus on luonut asutusalueita eri aikoina. Sosiaalisen elämän ilmentymät, kuten koulut, kaupat, kokoontumispaikat, liittyvät vahvasti teollisuuden kehittymiseen niitä palvelevina toimintoina. Teollisuuden myötä syntyneet pientaloalueet 1800-luvun lopulta ja sitä seurannut varhaisen kerrostaloasumiskauden alueiden piirteet ovat tärkeitä Kymenlaaksossa.

Esihistoriallisen toiminnan merkit maisemassa ovat paikallisia ja peittyneet humuskerroksen tai nykyisen asutuksen alle. Kiinteät muinaisjäännökset sijoittuvat suurelta osin viljeltyjen jokilaaksojen alueille. Maakunnan alue sijaitsee liikenteellisesti merkittävässä paikassa. Liikenne idän ja lännen sekä pohjoisen ja etelän välillä on ollut oleellinen osa Kymenlaakson historiaa

ja esihistoriaa. Kymenlaakson ympäristöä on muokannut vahvasti idän ja lännen välinen rajankäynti, joka liittyy koko valtakuntamme historiaan. Sotahistoriaan kuuluvat mm. maisemasakin näkyvät linnoitukset, linnakkeet, rajakivet sekä sotatiet. Sotahistorialla sekä siihen liittyvä arkkitehtuuri on maakunnan keskeistä kulttuuriperintöä.

MAISEMAKUVA

Kymenlaakson luonnonympäristö on vaihteleva. Luonnon tarjoamat erilaiset mahdollisuudet ovat muokanneet elinkeinotoiminnan myötä maisemaa, joka on luonut toisistaan poikkeavia kulttuuriympäristöjä. Maisemakuvaselityksellä voidaan eritellä ainakin seuraavasti: Järvi-Suomen alue, rannikkomaa ja Suomenlahden rannikko ja saaristo. Pohjois- eteläsuunnassa virtaava Kymijoki ja itä-länsi suunnassa maakuntaa halkovat Salpausselät, nämä eroavat maisemallisesti toisistaan ja ovat heijastuneet elinkeinoelämään luontonsa antamien edellytyksien kautta. Eri elinkeinomuodot ovat tärkeä osa Kymenlaakson maisemakuvan muodostumiseen; kalastajakylät etelässä, maanviljelyksen laajat peltoaukeat savikoilla, teollisuudessa hyödynnetyt joet.

MAISEMAMAAKUNNAT JA – SEUDUT

Suomi on jaettu eri maisemamaakuntiin, jotka jakautuvat edelleen seutuihin. Jako perustuu alueiden eri kulttuurimaisemille ominaisille alueellisille piirteille. Läheisten seutujen väliset erot eivät ole jyrkkiä, sillä maisemapiirteet vaihtuvat yleensä vähitellen. Maisemamaakuntajaon on laatinut ympäristöministeriön maisema-aluetyöryhmä (Ympäristöministeriö 1993, Maisema-aluetyöryhmän mietintö Osa I, Maisemanhoito. Ympäristöministeriön mietintö 66/1992).

Kymenlaakso kuuluu maisemamaakuntajaossa Eteläiseen rantamaahan ja Itäiseen Järvi-Suomeen.

- 1. Eteläinen rantamaa** on korkokuvaltaan pääasiassa alavaa, mutta pienpiirteisyydessään hyvin vaihtelevaa. Alue on muinaista merenpohjaa. Maiseman peruselementtejä ovat pohjoista etelään suuntautuvat jokilaaksot ja niiden laajat viljavat tasangot sekä näiden välissä olevat kumpuilevat metsäiset ja paikoin paljastuneet kalliioalueet. Alueella on myös katkeilevia etelä-pohjoissuuntaisia harjujaksoja. Järvet ovat pieniä ja niitä on niukasti. Ensimmäisen Salpausselän reunamuodostuma on maakunnan keski- ja itäosien pohjoisrajana, jossa sen merkitys maisemassa on huomattavin. Alue kuuluu pääasiassa eteläboreaaliseen kasvillisuusvyöhykkeeseen, jonka kasvillisuus on rehevää. Metsät ovat usein kuusivaltaisia havumetsiä. Soiden osuus on pienempi kuin muualla maassa. Maatalouden pitkä perinne näkyy maisemakuvassa. Asutus on vanhastaan keskittynyt kehittyneiden tärkeiden liikenneväylien varsille.
- 2. Itäinen Järvi-Suomi** on lähes yhtenäinen laakea alue, jonka maasto voi olla yksityiskohdissaan hyvinkin vaihtelevaa. Ruhjelaakson rikkoma kallioperä on mahdollistanut maakunnan lukemattomien matalien ja sokkeloisten jär-

vien ja vesireitit synnyn. Korkokuvaltaan maakunta jyrkenee pohjoista kohti luoteen tasaisimpia alueita lukuun ottamatta. Lähes koko maakunnan maaperää peittää moreenivaippa. Huomattavimmat moreenimuodostumat ovat keski- ja itäosien laajat kumpareiset drumliinikentät. Erityisesti maisemassakin selvästi havaittavat Salpausselkien reunamuodostumat sekä niihin liittyvät pohjoisesta etelään ja luoteesta kaakkoon kulkevat harjumuodostumajaksot. Vesistöt ovat maakunnan rikkaus.

Maisemaseutuja edustavat eteläinen viljelyseutu, Kaakkoinen viljelyseutu, Suomenlahden rannikkoseutu sekä Lounais-Savon järvisseutu.

Eteläinen viljelyseudun maasto on vaihtelevaa ja usein tehokkaassa viljelyksessä. Koko maisemaseudulla on paljon savikkoja, mutta erityisesti niitä esiintyy jokivarsien tuntumassa. Tyypillisesti peltoalueet on raivattu kumpuileville savikoille joita metsäsaarekkeet rikkovat. Seudun viljelymaan keskimäärä vähenee itään päin mentäessä, jossa asutuskin on harvempaa Kymijoenlaaksoa lukuun ottamatta. Kymijoen suurjokimaisema on vähävetiselle seudulle maisemallinen erikoisuus. Elimäen laaja viljelylakeus on myös muusta seudusta poikkeavat. Seudulla esiintyy paikoin karumpia kallio- ja moreenimaita.

Kaakkoinen viljelyseutu on alavaa, mutta vaihtelevaa mäkisten, karujen kallioalueiden ja vaihtelevien viljelyalueiden sekä pienten soiden ja järvien ansiosta. Vaikka alue kuuluu eteläboreaaliseen kasvillisuusvyöhykkeeseen, on kasvillisuus muuhun Etelä-Suomeen verrattuna karua. Asutus on keskittynyt hajanaisten viljelyalueiden tuntumaan ja ryhmittynyt peltoja halkovien teiden varsille vaihteleviksi ryhmä- ja nauhakeiksi sekä haja-asutukseksi. Pika-asutukseen liittyviä pientiloja on runsaasti.

Suomenlahden rannikkoseudun ja saariston maisema on yleisilmeeltään avoin, kalliainen ja karu. Rannikon ja saariston peitteisyys on vaihtelevaa. (Kymenlaakson liitto, 1993). Paljaiden ja metsäisten kalliomaiden määrä on huomattava. Seudulle tärkeimmiksi erityispiirteiksi on muodostunut erilaiset saaristoalueet. Seudun maisemat ovat monivivahteisia, joka johtuu maa- ja kallioperän sekä merenlahtien rikkonaisuudesta sekä perinteisten elinkeinojen monipuolisuudesta. Idässä päin luonto ja maisema on karumpaa ja saaret ovat kulmikkaampia, louheisia kivikoita ja suuria siirtolohkareita, alueen rapakiven myötä.

MAISEMATYYPIT

Kymenlaakso jakautuu kuuteen erilaiseen maisematyyppiin:

Pohjois-Kymenlaakson järviolue

sijoittuu Toisen Salpausselän pohjoispuolelle. Alueen ominaispiirteitä ovat järviluonnon runsaus ja erämaan kallio- ja metsäalueet. Alue on muuhun Kymenlaaksoon verrattuna harvaan asuttu ja peltoalat ovat pieniä.

Salpausselkien maisema-alue

Ensimmäisen ja Toisen Salpausselän välinen alue on Salpausselkien rinteiden harjuluontoa; maaperä on moreenia ja hallitseva puulaji on mänty kuivilla harjumuodostumakankailla. Alueella on runsaasti vesistöjä; suuria järviä sekä jokia ja koskia. Vuolenkoskelta Valkealaan kulkee ns. Välväylä; vanha vesistö/uittoreitti, jonka varrella on kaivettuja kanavia. Alueella on myös laajoja viljelysavikoita ja vanhoja kyliä. Alueella on monia arvokkaita kulttuurimaisemia kuten Unescon kohde Verla.

Viljelylakeus

Kymijoen jokilaakso ja joen länsiosan alavat saviset alueet kuuluvat Kymenlaakson viljelylakeuteen. Alue on Kymenlaakson rikkainta peltomaata ja viljelyseutua ja peltojen osuus ympäristössä on suuri. Alueella on suuria maatiloja ja monia vanhoja kartanoita. Varsinkin Kymijoen rannat ovat tiheästi asuttuja kaupunkeja ja taajamia.

Etelä-Kymenlaakson metsäalue: läntinen osa (laajat suot) ja itäinen osa (pienet suot ja järvet)

Etelä-Kymenlaakson metsäalueet sijoittuvat Ensimmäisen Salpausselän ja suurimmaksi osaltaan myös Kymijoen viljelylaakson itäpuolelle. Alueen läntiselle metsäalueelle on ominaista laajat suot kuten Valkmusan kansallispuiston alue ja itäiselle metsäalueella on pieniä soita ja järviä. Alue on muuta Kymenlaaksoa harvaan asutumpaa, poikkeuksena joki- ja viljelylaaksojen alueet, joihin seudun asutus on keskittynyt.

Rannikon kulttuurimaisema-alue

Rannikon kulttuurimaisema-alue kattaa koko vanhan Ranta-tien ja nykyisen E18-moottoritien varren alueet meren rantaan asti. Alue on tiheästi asuttua ja sille sijoittuvat Kotkan ja Haminan kaupungit. Alueen erityispiirteinä ovat Kymijoen haarojen luonto sekä rannikkokaistan luonnon ominaispiirteet.

Saariston maisema-alue koostuu Itäisen Suomenlahden saaristosta.

INVENTOIDUT KOHTEET JA ARVO- LUOKAT

VALTA- JA MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT KOHTEET

Valtakunnallisesti arvokkaissa kohteissa käytetään ympäristöministeriön maisema-alueille laatimaa inventointikorttia, jossa kohteen lähtötiedot kerätään yhdeksän eri otsikon alle: 1. Perustiedot kohteesta, 2. Maisemamaakunta ja -seutu, 3. Luonnon ominaispiirteet, 4. Kulttuuriset ominaispiirteet, 5. Maisemakuva, 6. Rajaus, 7. Kuvailuteksti, 8. Arviointi ja 9. valokuva - ja karttaliitteet.

Maakunnallisesti arvokkaista kohteista on laadittu inventointikortit, joihin kerätään tiedot samoin lähtötiedoin kuin valtakunnallisiin kohteisiin, mutta tiedot esitetään yksinkertaisemmin ja suppeammin.

Kymenlaakson maakunnassa inventoitiin yhteensä vuosien

2013-14 aikana yli 50 kappaletta valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokasta maisema-aluekohdetta tai nähtävyyttä.

Valtakunnallisesti arvokkaita kohteita v. 1992 päivityksessä on yhdeksän (9) kappaletta:

- Kymijoen laakso
- Kaunissaari-Ristisaari
- Haapasaari
- Tammio
- Vaalimaan jokilaakso
- Sippolanjoen ja Summanjoen laaksot
- Elimäen kulttuurimaisema
- Iitin kirkonkylä-Lyötilä
- Jaalan kirkonkylä

ALUEEN NIMI	SIJAINTIKUNTA	VANHA ARVO-LUOKKA	NYKYINEN ARVO-LUOKKA
-------------	---------------	-------------------	----------------------

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ja nähtävyydet (vama)

Valtakunnallisesti arvokkaiksi kohteiksi ehdotetaan Kymenlaaksosta (11 kpl)

Kymijokilaakson kulttuurimaisema	Kouvola, Kotka, Pyhtää	VAMA	VAMA
Sippolan-Summanjokilaaksojen kulttuurimaisema	Kouvola, Hamina	VAMA	VAMA
Jaalan kirkonseudun kulttuurimaisema	Kouvola	VAMA	VAMA
Verla-Selänpään kulttuurimaisema	Kouvola	MAMA	VAMA
Elimäen kirkonseudun viljelymaisema ja Mustilan Arboretum	Kouvola	VAMA	VAMA
Haapasaaren saaristokylämaisema	Kotka	VAMA	VAMA
Hiidenvuori	Iitti		VA nähtävyys
Kaunissaaren-Ristisaaren saaristomaisema	Pyhtää	VAMA	VAMA
Tammion saaristokylämaisema	Hamina	VAMA	VAMA
Vaalimaan jokilaakson kulttuurimaisema	Miehikkälä, Virolahti	VAMA	VAMA
Klamilan kulttuurimaisema	Virolahti	MAMA	VAMA

*) VAMA=valtakunnallisesti arvokas maisema-alue, VA nähtävyys=valtakunnallisesti arvokas maisemanähtävyys, MAMA=maakunnallisesti arvokas maisema-alue

ALUEEN NIMI

SIJAINTIKUNTA

VANHA
ARVO-
LUOKKANYKYINEN
ARVO-
LUOKKA

Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (mama)

Maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi ehdotetaan Kymenlaaksosta (18 kpl)

Junkkari	Kouvola	MAMA	MAMA
Väliväylä	Kouvola	MAMA	MAMA
Anttila	Kouvola	MAMA	MAMA
Tuohikotti	Kouvola	MAMA	MAMA
Siikava	Kouvola		MAMA
Kimolan kanava	Kouvola, Iitti	MAMA	MAMA
Enäjärvi	Kouvola		MAMA
Kaarniemi	Kotka	MAMA	MAMA
Ylänummi	Kotka	MAMA	MAMA
Lyöttilä	Iitti	VAMA	MAMA
Sääskjärvi Perheniemi	Iitti	MAMA	MAMA
Vuolenkoski-Mankala	Iitti	MAMA	MAMA
Haapa-Kimola	Iitti	MAMA	MAMA
Siltakylä-Myllykylä	Pyhtää	MAMA	MAMA
Heinlahti	Pyhtää		MAMA
Kuorsalo	Hamina	MAMA	MAMA
Suur-Miehikkälä	Miehikkälä	MAMA	MAMA
Harju-Ravijoki	Virolahti	MAMA	MAMA

*) VAMA=valtakunnallisesti arvokas maisema-alue, VA nähtävyyks=valtakunnallisesti arvokas maisemanähtävyys,
MAMA=maakunnallisesti arvokas maisema-alue

MUUT KOHTEET

Inventoiduista kohteista maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen kriteeristöä eivät täyttäneet seuraavat kohteet:

1. Kannusjärven kulttuurimaisema, Hamina
2. Virolahden kirkkomaisema, Virolahti
3. Tallusjokilaakso, Kouvola
4. Lapjärvi, Miehkälä
5. Pihlajasaari, Kouvola
6. Vehkajoen laakso, Hamina
7. Onkamaanjärvi, Hamina
8. Nopala, Virolahti
9. Pyterlahden kulttuurimaisema, Virolahti
10. Virolahden rannan graniittilouhokset, Virolahti/Hamina
11. Koskenniskan Hautala, Iitti
12. Hartola, Kouvola
13. Huhdasjärvi, Kouvola
14. Mustaviiri, Pyhtää

15. Askeri ja Reiskeri, Kotka
16. Brakilan kartano, Hamina
17. Vanha-Kimmon rakennusryhmä, Kouvola

Seuraavat kohteet eivät täyttäneet itsenäisinä kohteina maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen kriteeristöä. Kohteet yhdistettiin valtakunnallisesti arvokkaan Kymijokilaakson kulttuurimaiseman rajaukseen soveltuvilta osin:

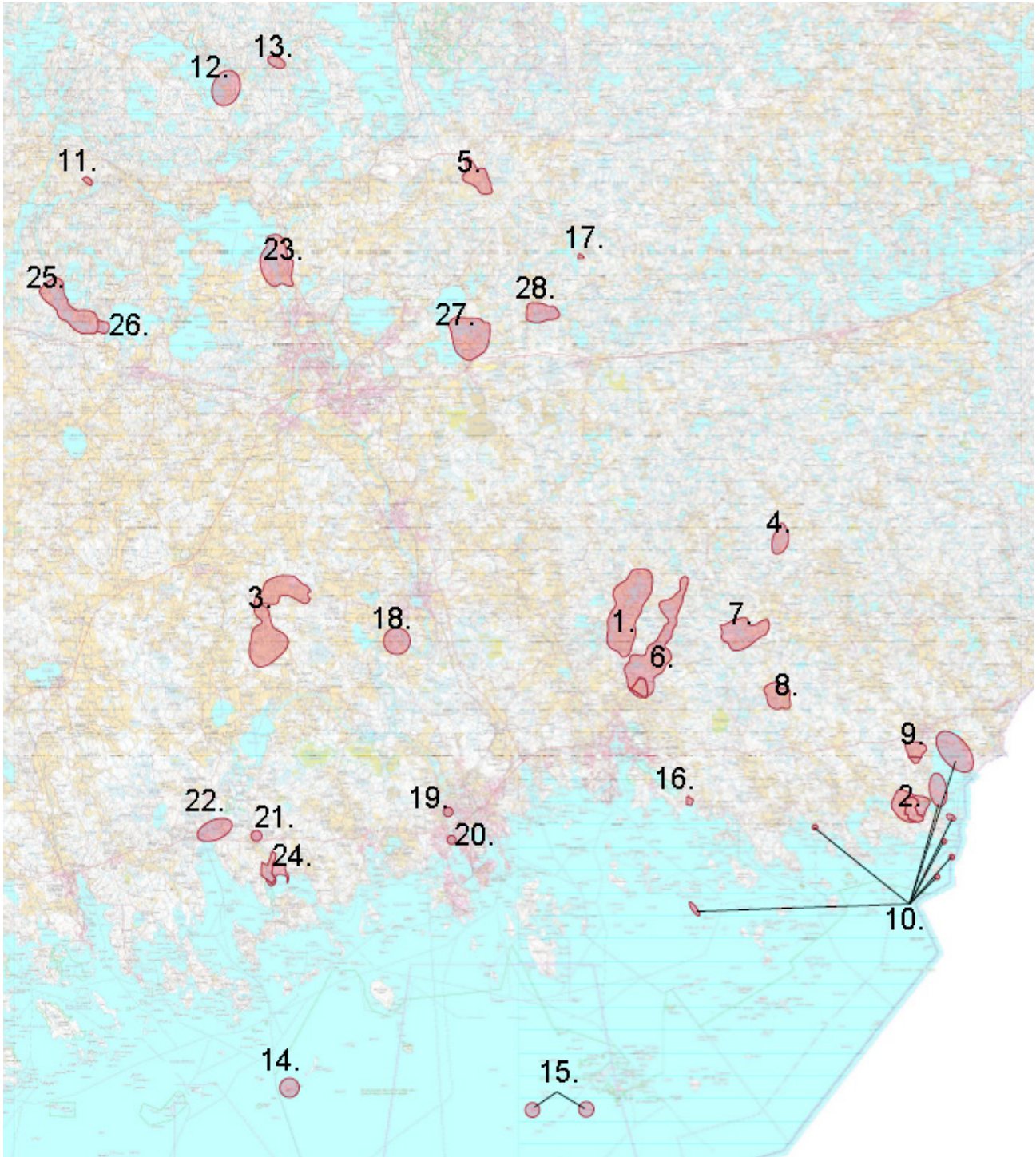
18. Hurukselan kylä, Kotka
19. Kyminkartanon kulttuurimaisema, Kotka
20. Langinkosken keisarillinen kalastusmaja + ympäristö, Kotka
21. Pyhtään kirkkomaisema, Pyhtää
22. Ahvenkosken historiallinen ympäristö, Pyhtää
23. Oravala-Pyhäjärvi, Kouvola
24. Strukan metsäalue, Pyhtää

Seuraavat kohteet eivät täyttäneet itsenäisinä kohteina maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen kriteeristöä. Kohteet yhdistettiin Vuolenkoski-Mankala -maisema-alueen rajaukseen soveltuvilta osin:

- 25. Tapola-Sitikkala, litti
- 26. Mankalan voimalaitoksen ympäristö, litti

Seuraavat kohteet yhdistettiin ja nimettiin yhdeksi uudeksi maakunnallisesti arvokkaaksi maisemakokonaisuudeksi, Väli-väylä:

- 27. Kuivala-Haimila, Kouvola
- 28. Tirva, Kouvola

Maastokartta 1:100 000 © Maanmittauslaitos 6/2013

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto. Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Kuva. Karttaote poistettujen kohteiden sijoittumisesta maakunnan alueella. Numero viittaa Muut kohteet-luettelon numerointiin.

YHTEENVETO

Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan liitot käynnistivät kesällä 2013 Kaakkois-Suomen alueen: Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan maakuntien maisema-alueiden inventoinnin. Inventoinnit suoritettiin vuoden 2013-2014 aikana. Inventoinnit suoritettiin ympäristöministeriön valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointien ohjaus- ja arviointiryhmän (MAPIO -työryhmän) laatimien inventointiohjeiden mukaisesti. Inventoinnit muodostuivat neljästä työvaiheesta: valmistelu- ja inventointivaihe, maastokäynnit sekä loppuarviointi.

Työn alussa hankkeelle perustettiin työtä ohjaava ohjausryhmä, joka oli mukana työssä koko hankkeen ajan. Työ suoritettiin vuorovaikutteisesti ja paikallinen tieto pyrittiin huomioimaan ja hyödyntämään arviointien tekemisessä. Työn aikana

järjestettiin maisema-työpaja, jossa kuultiin paikallisten suunnittelijoiden ja muiden asiantuntijoiden näkemyksiä maisema-aluevalikoimasta ja niiden alustavista luokituksista. Työ lähetettiin kommenttikierrokselle kuntiin hankkeen aikana kahdesti, jolloin kunnilla oli mahdollisuus kommentoida työtä.

Kymenlaakson valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita oli valtioneuvoston periaatepäätöksessä vuonna 1995 yhdeksän (9) kappaletta. Päivitysinventoinnin myötä valtakunnallisia kohteita on Kymenlaakson alueella 11, joista yksi (1) on valtakunnallisesti arvokas maisemanähtävyys. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin yhteydessä inventoitiin liiton toimesta myös maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, joita on yhteensä 18 kappaletta.

VALTAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT MAISEMA-ALUEET JA NÄHTÄVYYDET, INVENTOINTIKORTIT